

Zihinsel gelişim bozuklu- ğuna ilişkin kısa bilgi

Fakta om utvecklingsstörning

Türkiska

 Habilitering & Hälsa
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

- Box 17056, 10462 Stockholm
- Tideliusgatan 12. Rosenlund, plan 7
- 08-123 350 30
- 08-123 496 32
- www.habilitering.nu/forumfunktionshinder

 Habilitering
Hälsa

Zihinsel gelişim bozukluğu, günlük hayatı yürütmekte zorluklar doğuracak denli zihinsel kapasite ve fonksiyonlarda azalma ile belirgindir. Zihinsel kapasite düşüklüğü değişik derecelerde görülebilir: zihinsel fonksiyonlarda çok fazla kapasite düşüklüğüne neden olan çok ağır vakalar olduğu gibi, az bir destekle bağımsız yaşamayı sürdürebilenler de bulunmaktadır.

Her insan gibi, zihinsel gelişme engelli bireylerde, sahip oldukları yetenekler, kişilik özellikleri, güçlü ve zayıf taraflarıyla kendine has ve benzeri olmayan bireylerdir. Ancak zihinsel gelişim bozukluğu, çocukluk ve ilk gençlik dönemlerinde ve daha sonra da tüm yaşamları boyunca, bu bireylerin daha yavaş bir gelişme göstermelerine neden olur. Bu gelişim bozukluğu öğrenme, kendi bilgi akümü-lasyonunu oluşturma ve bu birikimi kullanmada zorlukları beraberinde getirir.

Bu zorlukların nedeni zihinsel zeka ve kapasiteyle, adaptasyon yeteneğindeki azalmadır. Adaptasyon yeteneği bireyin çevresine uyum sağlayarak, günlük yaşamını sürdürebilmesidir. Örneğin evine bakması yada paraya ilişkin sorunlarını çözmesi gibi.

Yaklaşık olarak nüfusun %1'i zihinsel gelişim özürüdür. Genellikle hareket kısıtlamasına neden olan her hangi bir fiziksel özür, Cerebellar palsy (CP-hastalığı yada beyin felci), otizm, görme yada duyma bozuklukları gibi başka bir gelişim bozukluğu ile beraber kendini gösterir.

Zihinsel gelişme bozukluğu deyimi yerine bazen beceri engelli, zihinsel engelli, zeka geriliği, zihinsel fonksiyon bozukluğu yada beyinsel fonksiyonlarda azalma gibi deyimlerde kullanılabilir.

Tanı kriterleri

Tanı konabilmesi için doktor ve psikologlardan oluşan bir heyet tarafından vakanın incelenmesi ve araştırılması gerekir. Böyle durumlarda DSM-IV-TR (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders: Zihinsel Engellilerde Tanı ve İstatistik El-kitapçığı) adı verilen tanı kriterlerine başvurulur. El kitapçığında kullanılan terim zeka geriliğidir.

DSM-IV-TR`deki tanı kriterleri:

- Zeka fonksiyon düzeyi belirgin olarak normalin altında olmalı, yani kişisel zeka düzeyi (IQ) 70 yada daha düşük olmalıdır.
- Aynı zamanda, iletişim kurma, ADL-becerisi (günlük yaşam aktivite becerisi), oturma, sosyal/kişisel gelişim, kamusal kaynak ve hakları kullanma kapasitesi ve becerisi, amaç belirleme ve amaca ulaşma, okuma, çalışma, boş zaman değerlendirme, sağlık ve kişisel güvenlik gibi konulardan en az ikisinin yokluğu yada en az iki konuda adaptasyon güçlüğü görülmelidir.
- 18 yaşından önce başlamış olmalıdır.

Kitapçıkta zihinsel gelişim engeli, entelektüel kapasite ve fonksiyon, beceri testleri ile ölçüldükten sonra, hafif (IQ 55-70), orta ağırlıkta (IQ 40-50), ağır (IQ 25-40) ve çok ağır (IQ < 25) olarak sınıflandırılmaktadır.

Bu sınıflandırmanın ne denli yararlı olduğu üzerine tartışmalar süregitmektedir. Zihinsel gelişim engelliler için, AAMR (American Association on Mental Retardation) tarafından ortaya atılan başka bir tanımlama daha bulunmaktadır. Bu DSM-IV-TR`in tanımlamasına benzese de

zihinsel gelişme engelinin sadece bireye ait bir özellik olmanın ötesinde, çevrenin getirdiği talep yada koşullarla bağlantılı olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Bu da, zihinsel gelişim engelli bireyin içinde bulunduğu çevre tarafından nasıl karşılandığına ve bu çevrenin ne denli karmaşık olduğuna bağlı olarak daha fazla yada daha az fonksiyon engelli görünebileceği anlamına gelmektedir.

Nedenler

Zihinsel gelişim bozukluğunun bir çok nedeni olabilir; kalıtsal nedenler, genlerde bozukluk yada mutasyon, hastalık, hamilelik sırasında yada doğum esnasında meydana gelmiş kazalar gibi. Büyüme dönemi sırasında geçirilen hastalık yada kazalar sonucu da beyinde zedelenme ve bunun sonucunda zihinsel gelişim bozukluğu meydana gelebilir. Zihinsel gelişim engelinin nedenleri arasında en sık görülen Down sendromudur. Günümüzde nedenleri konusunda daha çok şey bilsek, zihinsel gelişim bozukluğunun nedenlerini bulmak her zaman mümkün olmamaktadır.

Çocuklar

Zihinsel gelişim bozukluğu, her çocukta farklı şekilde seyir eder. Zihinsel gelişim engelli çocukların gelişimi bir çok bakımdan diğer çocuklara benzer ancak daha ağır ilerler. Temel ihtiyaç ve duygular her çocukta aynıdır ancak zihinsel gelişim engelli çocuklar ihtiyaçlarını ifade etmekte zorlanabilir. Ağır vakalarda çocuk tamamen konuşma yeteneğinden yoksun olabilir, daha hafif vakalarda ise geç konuşma sıkça görülen bir durumdur. Bu durumda çocuğun söylediğini yorumlamak ve anlamak gibi çevreye çok önemli bir iş düşer. Oldukça sık olarak, resim yada işaret dili gibi tamalayıcı ve iletişimi

destekleyici metodları kullanmak gerekebilir. Zihinsel gelişim engelli çocuklar yetişkinler tarafından desteklenmeye ve heveslendirilmeyediğer çocuklardan daha çok ihtiyaç duyar.

İlk gençlik ve yetişkinlik dönemi

Tüm zihinsel gelişim engelliler için ortak olan noktalardan biri çevrelerini diğer insanlardan daha somut algılamaları ve anlamalarıdır. Genellikle sayılar ve harfler gibi soyut kavram yada sembollerini anlamakta yada yorumlamakta güçlük çekerler.

Ayrıca kendi davranışlarını değişik durumlar için planlamakta, kontrol etmekte ve değerlendirmekte de zorlanırlar. Bu da az yada çok uyum sağlama, değerlendirme ve bunun sonucu davranışlarını değiştirmede zorluk çektikleri anlamına gelir. Günlük yaşamda bunun anlamı bir şeye başlamakta, o şeyi yapmakta ve hazır olduğuna karar vermekte zorlanmaları demektir.

Zihinsel gelişim engelli olanların büyük bir çoğunluğu günlük yaşamlarını sürdürebilmek için hayat boyu desteğe ihtiyaç duyarlar. Bir çokları gurup olarak aynı evde, kendilerine düşen günlük işe uyum sağlayarak yaşamlarını idame ettiren, bir diğer bölüm oldukça bağımsız bir şekilde, kendi başına bir evde destek görerek hayatlarını sürdürür.

Zihinsel gelişim engelli bir birey tüm yaşamı boyunca gelişmeye devam eder. Yeni deneyimler edinir ve ihtiyaçları buna göre değişir. Bu da, bireyin gelişimine katkıda bulunması ve iyi bir şekilde işlev görmesi için sürekli olarak bu kişilere verilen desteğin zaman içinde tekrar değerlendirilip değiştirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir.